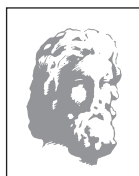

IX PREMI DE RECERCA ALBERT COMPTE

HISTÒRIA

Narcís Roget, una visió inèdita de l'Empordà

Per Pol Vidal Prats

Resum

Narcís Roget (1873-1950) és un fotògraf de la Figueres i l'Empordà de començaments del segle XX, del qual s'han recollit 400 fotografies. Es traça la biografia lligada a Figueres, d'ofici cafeter al Cafè Suís i més tard a l'Empòrium, i es presenta la seva col·lecció particular.

Paraules clau

Narcís Roget, fotografia, Figueres, Empordà, començaments s. XX

Abstract

Narcís Roget (1873-1950) was a photographer from Figueres and the Empordà at the beginning of the twentieth century of whom 400 photographs have been collected. His biography related to Figueres is sketched: café owner of profession at the Cafè Suís and later at the Empòrium. Also, his private collection is presented.

Keywords

Narcís Roget, photography, Figueres, Empordà, beginning of the twentieth century

DOI: 10.2436/20.8010.01.51

AIEE, Figueres, 41 (2010), pàg. 529-548

A la història de la humanitat que ens expliquen els llibres de text, hi figuren els noms de personatges reconeguts per tothom. Les seves figures són pintades i esculpides per pintors i escultors, les seves gestes són glossades per poetes, recitades per rapsodes i retratades per fotògrafs. La humanitat en general els admira i reconeix els seus merescuts valors. Parlem d'estadistes, inventors, científics, investigadors, escriptors, artistes... Però moltes vegades oblidem que la veritable història també l'ha fet tota aquella gent anònima que ha aportat el seu petit granet de sorra de manera silenciosa i discreta. Són aquells que fan la història "quotidiana". Dintre d'aquest nombrós grup hi podem incloure Narcís Roget Oliveras, el meu rebesavi. Figuerenc polifacètic i autodidacte que va deixar un rastre important en la vida de la seva ciutat però totalment desconegut i oblidat pels figuerencs d'avui.

Els dos objectius principals d'aquest treball són:

– Conèixer més a fons la figura de Narcís Roget: la seva biografia i els diferents sabers i coneixements pels quals es va interessar i a les activitats a les quals es va dedicar.

– Descobrir Figueres, l'Empordà i altres indrets que van veure els seus ulls, a partir de la col·lecció de fotografies, totes fetes i revelades per ell mateix, de la família Prats-Lloveras. Entrarem en una màquina del temps que recularà uns cent anys fins a portar-nos a l'Alt Empordà dels primers vint-i-cinc anys del segle XX. Això ho aconseguirem a partir de les quatre-centes fotografies que conserven els meus avis, fetes per Narcís Roget, moltes d'elles inèdites.

HIPÒTESI

La figura de Narcís Roget i Oliveras

Narcís Roget Oliveras va ser un personatge hiperactiu i polièdric: amb unes inacabables ganes d'aprendre tot el que li agradava i un home molt polifacètic, això passa quan convertim la hiperactivitat en un do. Li interessaven tots els camps del saber: des dels científics, tecnològics, humanístics, literaris i artístics. Això era difícil de trobar en una societat en què l'analfabetisme era molt alt. I si considerem que va ser totalment autodidacte, penso que el valor encara és més gran.

La fotografia com a font de coneixement històric

Una part molt important del meu treball ha consistit en reunir, ordenar i analitzar cada una de les quatre-centes fotografies de la col·lecció del meu rebesavi. Una feina que a simple vista pot ser enganyosa: ha estat una feina molt llarga i he necessitat moltes hores.

La importància d'aquestes fotografies rau en què són un testimoni visual del temps i de l'espai vital de Narcís Roget; així com dels seus interessos i idees personals. Aporten una mirada específica i un conjunt de detalls qualitius que són difícils d'observar en altres fonts.

LES FONTS D'INFORMACIÓ

La recerca d'informació està basada per començar en els testimonis de les persones que el van conèixer en vida. Lamentablement, a causa que el meu rebesavi va morir el 1950, són poques les persones vives a les quals he pogut entrevistar. Concretament dues: Narcisa Sala i Pumarola, la seva neboda i fillola, de noranta anys i amb una memòria prodigiosa, i Josep Antoni Prats i Roget, el meu avi matern, de setanta-sis anys.

Cal donar gràcies al fet que la meva família materna és molt longeva, altres membres recordaven dades transmeses oralment per la meva rebesàvia Carme Pumarola i Pont de Carrera i Carme Roget i Pumarola, que van morir als 103 i 98 anys respectivament.

Una segona via d'informació, i no menys important, és tot el material personal que va deixar Narcís Roget: les seves fotografies, la seva

biblioteca i les seves revistes, els seus quadres, els seus aparells musicals i fins i tot les seves anotacions. Cal recordar que aquest treball de recerca està fet a partir del seu llegat personal que conserva la família Prats-Lloveras.

La recerca bibliogràfica està basada en diferents tipus de llibres per l'assessorament dels inicis de la fotografia en general i els fotògrafs pioners a l'Empordà, els aparells musicals dels primers trenta anys de segle XX i de com s'observen i analitzen les fonts fotogràfiques.

També m'he hagut d'informar amb llibres sobre la història local per a saber com era Figueres i quines activitats s'hi van fer en aquells anys. Sinó era impossible interpretar moltes fotografies.

Altres llibres de fotografies, diverses excursions familiars per la nostra comarca i la memòria de gent gran anònima m'han ajudat a localitzar els llocs on van ser realitzades moltes instantànies de Narcís Roget.

Per últim he extret dades a l'Arxiu Municipal de Figueres i, en menys mesura, a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Empordà sobre diferents aspectes de la biografia del meu rebesavi i la seva família.

LA METODOLOGIA

Abans que res vam haver de classificar totes les fotografies realitzades per Narcís Roget: les de paper fotogràfic van ser escanejades i les de les plaques de vidre, revelades. Una vegada ordenades va tocar localitzar en el temps i l'espai, analitzar i descriure les quatre-centes fotografies. Va ser una feina llarga i feixuga perquè mentrestant vam haver de buscar informació en llibres, fer excursions per diferents itineraris per la comarca que ja va fer Narcís Roget i demanar a la gent gran si recordava d'on eren les fotografies... Hi havia vegades que, quan anava per Figueres, tenia la sensació que m'equivocava d'època i que aquells carrers no eren els meus. Semblava que vivia cent anys enrere: em sentia estrany.

Paral·lelament vaig entrevistar dues vegades la senyora Narcisa Sala i Pumarola, llargues entrevistes on ella va recordar inimaginablement molts moments de la vida i aficions del personatge treballat i de la Figueres d'aquell temps en general, i de Josep Antoni Prats Roget, el seu nét, que va conèixer durant la seva infantesa i joventut i amb el qual va compartir molts dies de vacances a la Vajol i al qual va voler transmetre, juntament amb la seva germana Ramona, l'afició per la fotografia.

EL CONTEXT: FIGUERES ENTRE 1900 I 1930

Figueres va experimentar una important transformació en tots els terrenys durant el primer terç del segle XX, en sintonia amb el que passava a bona part de les ciutats catalanes de l'època: creixement demogràfic, industrialització, aparició de la política de masses, creació d'una cultura cívica, catalanisme, sindicalisme, associacionisme...

Després d'un llarg període d'estancament de prop de quaranta anys, la ciutat experimenta un desenvolupament demogràfic i econòmic sense precedents; el creixement de la població en un 50%, (passant de 10.000 a 15.000 habitants) i l'augment de l'activitat industrial són els dos elements sobre els quals se sustenta aquest desenvolupament. Aquest desenvolupament, tot i que és força llarg, té el seu punt àlgid en el context de la Primera Guerra Mundial (1914-1918). La neutralitat espanyola en el conflicte va generar una frenètica activitat econòmica arreu de la Catalunya industrialitzada i també a Figueres per la seva privilegiada situació geogràfica. La instal·lació de noves fàbriques i la modernització de les que ja existien, el desenvolupament del gran comerç, l'expansió de la banca local, això sí, en detriment dels oficis i l'agricultura, varen permetre que la vila comercial, menestral i agrícola que era Figueres el 1894, el 1930 hagués esdevingut una ciutat comercial amb unes bases modernes i relativament industrial, amb un àmbit d'interacció que anava més enllà de la comarca.

Però hi ha uns trets que caracteritzen Figueres d'una forma original en relació amb el conjunt català:

– El predomini inqüestionable en la societat figuerenca del republicanisme federal i catalanista davant d'altres opcions polítiques.

La creació d'una cultura cívica ciutadana de caire interclassista, fonamentada en els valors republicans i catalanistes, serà la seva eina i, dins d'aquesta, la lluita pels símbols serà cabdal: el canvi progressiu de nom dels carrers per adaptar-los a la tradició republicana n'és un exemple. Però els més elaborats seran els esforços per crear vertaders mites locals, referents de ciutadania, com varen ser els homenatges a Narcís Monturiol i al compositor local Albert Cotó (1916), o la recuperació de la figura de Pep Ventura. La construcció de la Biblioteca Popular (1922) entesa com a vertader centre irradiador de cultura, era la darrera victòria que s'aconseguia per a la cultura, just un any abans d'entrar en el període regressiu de la dictadura primoriverista.

– La ininterrompuda gestió municipal republicana en tot el període (a excepció dels anys de la dictadura primoriverista, de 1923 a 1930).

L'inici del segle XX és també, a Figueres, l'inici del predomini dels republicans en el govern de la ciutat. L'adopció del sufragi universal masculí

a Espanya a la dècada de 1890 va permetre que a les ciutats on la sensibilitat republicana era majoritària (com era el cas de Figueres) el govern municipal passés a les seves mans. S'enceta un període de quatre dècades de gestió municipal republicana (1899-1936) interromput únicament en èpoques de restricció de les llibertats. Hem de parlar, però, de dues etapes: la primera, de 1899 a 1914, en què la ciutat és governada per alcaldes provinents de la tradició republicanofederal del segle anterior, i l'etapa 1914-1936 en què una nova generació de republicans renoven la tradició del segle anterior incorporant dins el seu ideari de catalanisme polític i unes certes tendències socialitzants. Una renovació que els va permetre consolidar-se com a força política hegemònica, alhora que va impedir que el catalanisme es convertís en terreny exclusiu dels sectors conservadors locals. Els nous republicans de l'UFNR encetaran un important combat polític i cultural amb l'objectiu d'incorporar dins del seu projecte de desenvolupament de la ciutat una àmplia majoria de la ciutadania figuerenca.

– Una conflictivitat social de més baixa intensitat a causa d'una estructura socioeconòmica peculiar; però també els èxits assolits pel republicanisme local en la creació d'una cultura cívica integradora i de caire interclassista.

– Un cert ambient de “cosmopolitisme” proporcionat per la proximitat de la frontera, la presència d'un nombrós contingent militar al castell i una immigració considerable a partir de 1914, que juntament amb la tradició republicanista heretada del segle anterior, feia que una petita ciutat, de només 15.000 habitants, generés, tant pel que fa a individus concrets com col·lectivament, unes dinàmiques polítiques i culturals prou potents i modernes. En definitiva, Figueres havia aprofitat l'empenta de la Primera Guerra Mundial per convertir-se en una ciutat comercial amb unes bases modernes, relativament industrial, i amb una àrea d'influència supracomarcal.

Tot això va ser gràcies a una encertada gestió municipal, la ciutat emprèn paral·lelament una intensa transformació urbana sota la inspiració de Josep Puig Pujades, l'empenta de l'alcalde Marià Pujulà i la direcció de l'arquitecte Ricard Giralt. La reforma de la Rambla (1918) i la realització del Parc Bosc (1919) seran els seus assoliments més espectaculars. I l'arribada a la ciutat d'un nombrós contingent d'immigrants d'arreu de Catalunya, però significativament d'arreu de l'Estat, varen modificar substancialment l'estructura socioeconòmica figuerenca, modernitzant-la i incorporant-la al procés general que s'estava produint a les ciutats més dinàmiques de la Catalunya de l'època.

En definitiva, tots aquests elements van fer de la Figueres de l'època, una ciutat de gran dinamisme, que va saber transformar aquestes energies en resultats perdurables en el temps.

EL PERSONATGE

La família

Narcís Roget Oliveras va néixer a Figueres el 10 d'agost de 1873 i va morir a la mateixa ciutat el 18 de juliol de 1950.

El primer de la seva família paterna que es va establir a Figueres provinent del Mas Fortic de la Jonquera, amb arrels franceses, fou Antoni Roget i Giral, nascut l'any 1802, també conegut com *Tonet de les unces*. Mai van perdre el contacte amb els familiars que van quedar allà. Va comprar una casa de pisos al carrer Peralada núm. 49 (actualment núm. 45) a Abdó Terrades l'any 1852 i va posar una blanqueria.

El pare d'en Narcís, Antoni Roget Guilló, va continuar amb el negoci familiar. Es va casar amb Carme Oliveras Coromines, dona intel·ligent però de geni viu, i es van establir al domicili del carrer Peralada.

Narcís Roget tenia dues germanes, Pilar, sis anys més gran, i Maria, dos anys més petita, i un germà, Agustí, nascut l'any 1881, per tant el més petit, que va morir molt jove, als dotze anys, del tifus.

Després de cursar estudis primaris, va estudiar comptabilitat. Un dels seus companys d'estudi va ser J. Perxas, fundador de la Banca Perxas. Volia continuar realitzant estudis superiors però els seus pares li van suggerir que el camí per fer-ho era estudiant per seminarista. Aquesta solució no li va satisfer i va decidir deixar-ho córrer i continuar amb l'ofici patern.

L'any 1901, Narcís Roget es va casar amb Carme Pumarola Pont de Carrera, nascuda a Pont de Molins el 1875 però en aquells moments veïna de Figueres. Era una dona molt treballadora, vital i optimista. Era la que obria el cafè cada matí. D'una família nombrosa de Pont de Molins, el seu pare es va casar dues vegades: la seva mare es va morir al part i la va criar una dida. Després Miquel Pumarola va contraure matrimoni amb la seva cunyada. Era una família molt unida. Cal dir que moltes de les fotografies fetes per Narcís Roget són de les excursions que realitzaven amb les germanes de la seva dona i les seves respectives famílies, a les quals a vegades s'hi apuntava Miquel, el patriarca Pumarola.

Amb la seva germana Rosa i el seu marit, Josep Sala, era amb qui tenien més relació. Josep Sala és conegut perquè va comprar el primer cotxe que hi va haver a Figueres a Carles Cusí i va mantenir la línia de tartanes que tenia el seu pare Simon Sala de Figueres fins al Pertús i Ceret. El 1922 va muntar una tartana en un xassís Ford i fou el primer autocar de l'empresa

Sala que l'any 1926 començà un servei diari fins a Perpinyà. Varen tenir tres fills: Miquel, Narcisa i Simó.

Carme Pumarola va morir l'any 1978 a l'edat de 103 anys. Va ser la més longeva de tota la seva família i la que va sobreviure a tots.

L'any 1903 va venir al món la seva única filla, a la qual adorava, Carme. Va heretar el seu gust per l'art, la literatura i la música. Va estudiar a Les Franceses. Narcís Roget la va retratar moltes vegades durant la seva infantesa i joventut. Era una noia alta i maca. Va ser una gran amiga de Salvador Dalí. Anaven junts a classes de dibuix i pintura amb el mestre J. Núñez i van ésser de la mateixa colla.

Anys més tard Carme Roget es va casar amb Joaquim Prats Palé. Aquest era fill d'un granaire, Josep Prats Minobis, ofici al qual també es va dedicar tota la seva vida. Va ser fundador de la Unió Figueres i va formar part del primer equip, essent-ne el capità. Es van traslladar a viure primer al carrer Nou i després al carrer Rutlla núm. 23, on Joaquim Prats tenia el seu negoci als baixos. Van tenir dos fills: Ramona i Josep Antoni. El seu avi Narcís els va dedicar molt de temps durant els últims estius de la seva vida quan anaven de vacances a la Vajol, ja jubilat. Entre altres coses, els va ensenyar l'art de la fotografia: a calcular les distàncies, la importància de la llum... També els va portar de viatge en tren fins a poblacions com Barcelona.

Visitava sovint el seu cosí Francesc i la seva muller Inés al Mas Furtic a la Jonquera. Durant la Guerra Civil, juntament amb la seva filla Carme, van decidir portar-hi el seu nét Josep perquè estigués sa i estalvi en els pitjors moments de l'enfrontament, quan Figueres no era segura.

Narcís Roget va morir l'any 1950, d'una llarga malaltia.

La seva activitat empresarial: de cafeter a adober

El seu pare era adober als baixos del domicili familiar al carrer Peralada núm. 49, pagava la matrícula industrial el 1884 i en un principi ell va continuar amb aquest ofici. Però ja el 1905 trobem que Narcís Roget pagava una *Tarifa 1, classe 12* pel seu *bodegón*, que era com anomenaven els cafès en aquell temps. Per tant a principis del segle XX exercia de cafeter juntament amb el negoci familiar que continuà durant un temps més.

Va començar amb el Cafè Suís, emplaçat a la Rambla, actualment hi trobem una oficina del Deutschebank. Era un local d'estil modernista. Segons el seu nét Josep Antoni Prats Roget tot va començar quan un cosí seu, anomenat Roura, va muntar el negoci i ell va entrar-hi de soci.

Encara va estar un temps en què treballava d'adober, ajudant el seu pare, a la vegada que treballava de cafeter. Al cap d'uns anys van tancar el cafè perquè l'altre associat, un cosí llunyà de Narcís Roget, Josep Roura, no va voler continuar.

Després d'un interval de temps en què va ajudar el fundador de la Banca Perxas i antic company d'estudis de comptabilitat a muntar precisament la Banca, va obrir un altre cafè: el Cafè Empòrium, encara existent en l'actualitat. El local, als baixos de l'Hotel París, el lloga al Baró de Terrades. El 1921 renova la façana. És obra d'un jove arquitecte, Pelayo Martínez Paricio, amic personal de Narcís Roget. Aquesta façana és d'un estil similar a l'expressionisme centreeuropeu.

Segons Narcisa Sala Pumarola, la seva neboda i fillola, era el lloc de reunió d'artistes i intel·lectuals. Hi feien un dia a la setmana, segurament el dijous, audicions de sarsuela i òpera amb el fonògraf i la gramola que tenia Narcís Roget, a qui agradava molt la música i les noves tecnologies d'aquell temps. Aquell dia, i si era l'estiu encara més, la terrassa del cafè estava plena a rebentar. Per a la gent era una novetat. Les seves col·leccions de discos les tenia molt ben guardades i ordenades al Cafè Empòrium.

Al cafè hi treballaven ell, la seva dona i uns quants cambrers. La seva germana Maria també ajudava.

Narcís Roget era l'encarregat de torrar el cafè. Darrere una porta tenia la torradora i s'hi passava hores. Era una tasca que s'havia de fer amb molta paciència. Ells mateixos es feien les patates fregides, d'això era encarregada la seva germana Maria; per a les olives, tenien un estri per a treure els pinyols, la mainada de la família s'entretenia amb ell, i també confitaven les anxoves.

Les anècdotes que va viure i veure el seu nét, que llavors era un nen petit, durant la Guerra Civil són a vegades difícils de creure. La clientela va ser molt diversa en aquells tràgics moments. Però durant el conflicte bèl·lic espanyol, el Cafè Empòrium no es va tancar mai.

L'any 1924 continuava registrat com a cafeter i adober, per tant, va continuar portant els dos negocis durant molt temps. Amb la Guerra Civil, quan la casa del carrer Peralada va ser totalment destruïda pels bombardejos i va haver de ser reconstruïda, segurament va ser el moment en què va deixar definitivament el negoci d'adober que tenia als baixos de la casa.

Va continuar portant el Cafè Empòrium molts anys, fins pocs anys abans de la seva mort el juliol de 1950, moment en què es jubilà. Primer el va oferir a la seva filla però no va voler continuar el negoci cafeter dels seus pares. El seu home Joaquim Prats ja tenia negoci propi, era granaire, ella l'ajudava en la comptabilitat i tenia cura dels seus dos fills. Al final el va traspassar al Sr. Cairó del Pertús.

La participació en la política municipal

Narcís Roget fou des de ben jove simpatitzant del republicanisme federal majoritari a la ciutat.

Va ser elegit com a regidor a finals del 1909 juntament amb Gerardo Juntà Ribera, Juan Antic Panís, Rafael Rovira Bardem i Miquel Verdaguer Bayó (el seu soci a Ciència i Paciència).

El trobem a la llista de regidors que componen l'Ajuntament de Figueres del dia 1 de gener de 1910 com a síndic suplent, dins el grup de republicans federals, i va ser elegit per l'article 29 de la Llei electoral.

A la llista de l'1 de gener de 1912, té el càrrec de tercer tinent d'alcalde, apareix com a republicà federal nacionalista i a les observacions veiem la data en què va acabar la seva carrera política a l'Ajuntament de Figueres: el tres de juliol de 1912 havent presentat la seva dimissió irrevocable durant la sessió del 26 de juny. Va ser un acte sense precedents ja que van dimitir la majoria dels regidors de la UFNR. Primer ho van fer de manera individual els assistents al ple d'aquell dia: Antic, Ramis, Trulls, Cortada, Rovira i ell mateix i una setmana més tard i per escrit, un total de deu regidors, més de la meitat de la corporació municipal, van renunciar al seu càrrec. El motiu va ser el descontent pels resultats d'un referèndum, considerat pels membres del UFNR com antidemocràtic, sobre la substitució de l'impost de consums.

Durant aquest temps l'Ajuntament de Figueres va reparar les vies d'aigua que venien del castell seguint la carretera de Llers, van investigar segons la llei i pel nombre d'habitants quantes escoles havia de tenir Figueres, el pressupost de les Festes de la Santa Creu: 3.953.55 pessetes que van servir entre altres coses per poder veure l'obra *Canigó*, la demanda dels mestres sabaters que tenien el mercat a la part baixa de la Rambla i demanaven anar a la plaça Triangular, es posaren llambordes a la carretera Madrid-França, etc...

Per tant, la seva carrera política com a regidor va ser curta: dos anys. Tot i que sempre continuà simpatitzant amb el republicanisme federal. En arribar l'any 1936 tot es tornà molt difícil en política.

Durant la Guerra Civil i els posteriors anys en què Francisco Franco va imposar la dictadura a Espanya, mai va tenir problemes. Per començar la seva família política sempre va ser molt religiosa i de dretes i això el va afavorir. En segon lloc, tenia amics de diferents ideologies, entre ells mossèn Salvador, que fou assassinat a Figueres pel bàndol republicà. Però sobretot ell va quedar molt desencantat amb la política, precisament per la mort del seu gran amic, sense comptar amb el que va viure al Cafè Empòrium que va

estar obert tota la Guerra Civil. Entre altres coses els bombardejos van derruir casa seva i uns soldats li van robar la seva màquina fotogràfica.

Les seves inquietuds culturals

Narcís Roget fou un home amb estudis modestos però amb unes grans inquietuds culturals. El millor camí va ser a partir de la lectura. Era un àvid lector. Només cal veure la quantitat dels seus llibres, més d'un centenar de volums de diverses col·leccions, que han arribat fins a la meua família. Destaca la gran diversitat temàtica: des de temes científics, tecnològics, literaris, artístics. La geografia il·lustrada de diferents racons del món era un dels seus temes preferits si tenim en compte la quantitat de llibres dels quals era propietari. Es pot afirmar que Narcís Roget era un àvid lector i, per altra banda, autodidacte en els seus coneixements en els diferents camps del saber.

En ser cafeter necessitava tenir tota classe de diaris i revistes a l'abast dels seus clients que pel que sembla tenien inquietuds intel·lectuals i artístiques i alhora li servien per a ell mateix. Les revistes, una vegada llegides, les guardava de manera molt acurada i ordenades numèricament. A causa d'això han arribat a l'actualitat molt ben conservades i constitueixen una veritable i interessant hemeroteca particular.

Un altre interès, aquest de tipus artístic, de Narcís Roget i pel qual tenia aptituds era el dibuix. Com a dibuixant també era autodidacte. De fet va ser ell qui va decidir que la seva filla Carme assistís a les classes de dibuix i pintura del senyor Núñez, juntament amb altres alumnes que posteriorment van ser il·lustres.

No podem oblidar que Narcís Roget era un gran amant de la música. Admirava sobretot l'òpera i la sarsuela espanyola i tenia una gran col·lecció de discos LP de la seva música preferida. Però no es quedava aquí la seva afecció sinó que també va voler fer arribar la música als figuerencs que assistien a les audicions que feia als seus cafès. Pel que sembla amb gran èxit de públic. Per últim recalcar que era un aficionat pioner de la ràdio.

LA MIRADA DEL FOTÒGRAF

Els inicis de la fotografia a l'Alt Empordà: primers fotògrafs i primeres col·leccions fotogràfiques

Una nova era es va iniciar quan l'any 1839 Daguerre va presentar públicament a París la tècnica del daguerreotip. La fotografia donava els primers passos i els catalans no vam voler quedar enrere.

Felip Monlau (metge, escriptor acadèmic i director del Museu Arqueològic de Madrid) va comunicar l'esdeveniment a l'Acadèmia de Ciències Naturals i Art de Barcelona, i Francesc Aragó (conegut astrònom i físic, diputat del Departament dels Pirineus Orientals) va explicar el procediment de la daguerreotípia el dia 18 d'agost a l'Acadèmia de les Ciències de París.

Tot i aquesta immediatesa, la notícia no va arribar a Girona fins al mes d'octubre, i d'una manera insòlita: mitjançant el *Boletín Oficial de la Provincia*.

Si bé la notícia va arribar tard, un guixolenc, Josep Roure i Estrada (Sant Feliu de Guíxols, 1787 – Barcelona, 1860) va intervenir en la realització del primer daguerreotip a Barcelona o, el que és el mateix, va participar en l'arribada de la fotografia a Catalunya.

Joan Salvaire és el primer fotògraf localitzat a Figueres. Després d'aquest francès localitzat com a transeünt el 1860, hi ha Antoni Pérez, exoperador de la casa barcelonina Moliné i Albareda, que hi va treballar fins al 1863. Aquest últim any, Ceferino també obria galeria a Figueres.

Ramon Comavella, l'any 1864, va muntar una galeria fent tota classe de retrats “ambrotips, *fototips* i *quimfictips*”.

L'any 1864 va ser un any molt prolífer quant a fotògrafs a Figueres: a final d'any la galeria de Comavella va passar a Galtier; Antoni Masferrer va obrir una galeria fotogràfica, mentre que Amis Unal va inaugurar la sucursal de Fotografia Española. L'any 1865 Amis Unal es va associar amb Pau i Font i obrí una galeria sota el nom d'Unal i Font en el mateix lloc que hi havia hagut Fotografia Española. Un any més tard Lecreg tenia la galeria de Font i aquesta va passar a mans de Bonaventura Ararols i Gaspar fins a l'agost de l'any 1868. El mes de novembre hi estava instal·lat el fotògraf Fontana.

Altres autors que estaven establerts a Figueres durant la segona meitat del segle XIX van ser: Bosch, Corney, Gubert, Ibàñez...

Amb el canvi de segle podem parlar de nous autors com els Unal que hi van estar amb algunes interrupcions fins a l'any 1943 en què va morir Isidre Unal i Anchelargues.

Antoni Garcia era un fotògraf barceloní que l'any 1904 es va instal·lar al carrer la Jonquera. Al voltant de 1910, va deixar la galeria de Figueres.

A principis de segle XX a Figueres també hi havia un parell de fotògrafs de llarga tradició. Per una banda Domènec Bosch, que s'havia establert a final de la dècada dels seixanta, segle XIX, al carrer Avinyonet i que es va traslladar el segle XX al carrer de Llers. Tenia d'ajudants el seu germà Francesc i el seu nebot Jaume Gimbernau. També va tenir una galeria a la pujada del Castell (el 1912 hi era) i una exposició instal·lada a la Placeta. A

partir de la mort de Domènec, el seu germà havia mort anteriorment, es va fer càrrec de la galeria el seu nebot Jaume, el qual la va mantenir fins a la Guerra.

L'altre fotògraf va ser Joan Corney, que tenia la seva galeria al carrer Nou abans de l'any 1889 i que a principis de segle XX es va canviar al carrer Caamaño.

Just amb el canvi de segle el barceloní Joaquim Carreras es va establir al carrer d'Avinyonet.

Com hem dit abans, Antoni Garcia havia obert sucursal al carrer de la Jonquera, de la qual l'any 1910 se'n va fer càrrec Antoni Arderius. Posteriorment es va traslladar al carrer Muralla.

Al carrer Monturiol, a partir dels anys vint, hi havia el tossenc Jaume Tort. Durant la dècada dels anys 30, trobem la galeria Modern-Studi de Manel Sanz, al carrer Caamaño i a la plaça de la Palmera i Lluís Pérez Perxes, droguer i fotògraf sense galeria, al carrer de Girona.

Al marge de Figueres a inicis del segle XX també trobem fotògrafs professionals en altres punts de la comarca. A Castelló d'Empúries hi havia el mossèn Tomàs Miralpeix, capellà de l'Asil Duran, que va estar en actiu com a fotògraf fins a la seva mort. A Portbou va estar en actiu Joan Novell i Vidal al carrer de l'Estació. A Roses, Benet Fonalleras, i a l'Escala, Josep Esquirol. Aquest últim tenia un taller muntat a la botiga de la família, situada al carrer Enric Serra i que va destacar sobretot pels suggestius retrats de caps d'estudi.

L'àlbum Rubaudonadeu

A la penúltima dècada del segle XIX, enmig d'un context de crisi econòmica i de la consegüent conflictivitat social i política, el Casino Menestral de Figueres i la resta de societats recreatives de la ciutat i el mecenatge del polític republicà i acabat figuerenc resident a París, Josep Rubaudonadeu, van possibilitar que el maig de 1888 se celebrés a Figueres el *Certamen Literario-Científico de Figueras*. Gairebé la meitat d'aquells premis eren oferts per Josep Rubaudonadeu. Entre ells a les dues millors col·leccions de vistes fotogràfiques de la ciutat de Figueres i pobles de l'Empordà. Tot i la importància de la dotació econòmica el premi va quedar desert i, per això, Rubaudonadeu va contractar directament Josep Maria Cañellas, fotògraf parisenc, perquè el portés a terme. El resultat d'aquell encàrrec va ser la col·lecció de fotografies conegudes com *L'Àlbum*

Rubaudonadeu, un reportatge fotogràfic exhaustiu i detallat de la comarca de l'Alt Empordà a la darrera del segle XIX. Penso que aquest va ser el punt d'inflexió que va fer que la fotografia es democratitzés a la nostra comarca i aparegueren molts fotògrafs aficionats. Alguns eren nascuts a la comarca. D'altres provenien d'altres contrades. En trobem de professionals i d'altres que practicaven l'art de fotografia com un entreteniment. Però tots van deixar constància de com era l'Alt Empordà de fa un segle.

Narcís Roget i la fotografia

El període que va durar el treball fotogràfic de Narcís Roget va ser d'uns vint-i-cinc anys i el seu inici coincideix amb els primers anys del segle XX. El seu aprenentatge de la tècnica de la fotografia va ser completament autodidacte; ja hem dit que a la seva biblioteca hi havia llibres de fotografia i no oblidem la quantitat de revistes científiques i tecnològiques que posseïa. És molt probable que fos influenciat pel famós *Àlbum Rubaudonadeu*, recordem els seus anys a l'Ajuntament de Figueres com a regidor.

El procediment fotogràfic usat per fer fotografies de Narcís Roget era el gelatinobromur creat l'any 1871 per R.L. Maddox i millorat l'any 1878 gràcies als treballs de Charles E. Bennet, que va acabant desplaçant definitivament l'any 1882 el col·lodió humit. Aquest procediment bàsicament suposava en els seus inicis l'ús d'una placa de vidre sobre la qual s'estenia una solució de bromur, aigua i gelatina sensibilitzada amb nitrat de plata. Ara ja no es necessitava mantenir humida la placa en tot moment, i això posa fi a un dels grans inconvenients del col·lodió humit.

En aconseguir Charles E. Bennet millorar la sensibilitat del gelatinobromur deixant assecar durant més temps la placa emulsionada, aconseguia rebaixar el temps d'exposició a un quart de segon, el que permetia acostar-se al concepte d'instantània fotogràfica. La creació d'aquest mètode va suposar la culminació de l'invent de la fotografia.

Quan a la temàtica, és molt variada i rica. En ella hi veiem plasmat l'interès pel passat i la història: ruïnes d'Empúries, Sant Pere de Rodes, Montserrat... Però també per la tecnologia moderna: el ferrocarril, els cotxes, les exhibicions d'aviació...

El tema paisatgístic queda retratat tant per la costa i el mar com per la plana i la muntanya. Sempre a la comarca de l'Alt Empordà.

Els ponts ens mostren el gust per l'enginyeria i les esglésies i castells, per l'arquitectura.

La fotografia testimoni de la vida quotidiana està present en gran nombre de les instantànies de Narcís Roget: des d'actes polítics, culturals, religiosos, socials o esportius com una jura de bandera o un homenatge polític, una processó, un berenar infantil, una cursa de cotxes o un partit de futbol.

Per finalitzar, la fotografia íntima, amb fotografies de la seva família i dels amics queda ben representada.

Amb això vull dir que l'obra fotogràfica de Narcís Roget és molt completa temàticament i ens dóna una visió general de com era la vida quotidiana i el paisatge de l'Alt Empordà en aquells primers vint-i-cinc anys del segle XX a la nostra comarca.

Moltes de les seves fotografies per l'Alt Empordà varen ser fetes en les excursions que organitzaven juntament amb seva família política, sobretot amb la de la germana de la seva dona, Sala-Pumarola propietaris dels autobusos que feien la línia Pertús-Figueres. Sempre anava a fer fotos a llocs ben comunicats, fos amb autobús o tren. Així trobem fotos que ens suggereixen ser fetes en un mateix trajecte. Per algunes fotografies també es pot dir que a vegades usava la bicicleta.

Però Narcís Roget no es va limitar a la fotografia sinó que també va treballar en camps més especialitzats com les targetes postals, de molta importància en aquella època i, més desconegut però que va crear les bases del cinema de tres dimensions, l'estereoscopi i la fotogrametria.

La targeta postal

La primera postal que es va posar en circulació al món va ser l'any 1869. Fou una iniciativa d'un carter austríac que va tenir la idea. Les cartes freqüents resultaven molt cares perquè era poc correu per les despeses fixes que significava. El carter va suggerir al seu servei de correus fer targetes postals. És a dir, fer la targeta de cartró, que anés oberta, amb el 50% de franqueig per animar especialment els comerços i les empreses que tenien correspondència comercial a utilitzar el servei de correus. Això va tenir un gran èxit i van començar amb les targetes postals comercials.

Narcís Roget no sols era un col·leccionista de postals d'arreu del món que els seus amics i familiars li enviaven, ja que sabien de la seva afició, sinó que també en creava a partir de les seves fotografies. Actualment resten un total de 200 targetes postals de diferents llocs d'arreu del món, d'Espanya i Catalunya, de la seva col·lecció d'aquells primers vint anys del segle XX. També va col·leccionar targetes postals en àlbums, un precedent dels

posteriors àlbums de fotografies. Són targetes postals de diferents llocs de França, Suïssa i Països Baixos. Quan va viatjar fins a Brussel·les a l'Exposició, podria haver aprofitat l'ocasió per comprar aquestes postals.

Narcís Roget va fer moltes targetes postals pròpies.

Una primera col·lecció la va realitzar juntament amb Miquel Verdaguer, amic, regidor i impresor. Junts formaven la societat Ciència (Narcís Roget) i Paciència (Miquel Verdaguer). La major part d'aquestes targetes postals eren de Figueres.

Una segona col·lecció està formada per pobles com Peralada, Vilabertran, Portbou i de part de la costa propera a Portbou i Cervera. El seu editor era J. Pons i era de Cervera.

La fotogrametria i l'estereoscopi

Una altra tècnica que va conèixer Narcís Roget va ser la fotogrametria i l'estereoscopi.

L'estereoscopi fa referència a qualsevol tècnica de gravació de la informació tridimensional visual o a la creació de la il·lusió de profunditat en una imatge. Aquesta il·lusió de profunditat en una fotografia, en el nostre cas, és creada presentant una imatge lleugerament diferent a cada ull.

L'estereoscopi, és a dir, l'aparell que presenta una doble imatge que es barreja en el nostre cervell amb una sola imatge estereoscòpica, va ser inventat per Sir Charles Wheatstone l'any 1838.

És un dispositiu molt simple que consta de quatre petits miralls, ubicats de tal forma que permeten desviar les imatges corresponents a cada ull posades una al costat de l'altra donant l'efecte estereoscòpic o tridimensional; per ajustar-se a la mesures les diferents imatges, el dispositiu té un eix o pivot que altera el grau de separació.

La col·lecció fotogràfica de Narcís Roget. Una visió inèdita de l'Empordà d'inicis del segle XX

Classificació, descripció i estudi

En un principi les fotografies que conservaven els meus avis estaven totes barrejades sense cap ordre. N'hi havia de totes mides i formes. Algunes estaven emmarcades, altres estaven copiades diverses vegades i en diferents escales de color.

Poques eren les que portaven escrita informació dels llocs i el temps en què estaven fetes. He hagut de buscar en llibres, a Internet, he recorregut Figueres i comarca juntament amb la meva família buscant els indrets fotografiats i aconseguir l'ajut inestimable de persones d'edat avançada per descobrir els llocs.

Hi ha indrets que quasi segueixen igual que surten fotografiats, encara que la majoria han canviat completament. Per últim cal recordar que la Guerra Civil va esborrar d'una pinzellada esglésies i edificis i fins i tot pobles com és el cas de Llers. Per tant la identificació de moltes fotografies no ha estat una tasca gens fàcil, encara que molt engrescadora. En alguns casos ha estat impossible situar-les.

Vaig tardar temps a trobar una classificació determinada però al final penso que és l'adequada. Cada fotografia ha estat descrita.

L'esquema és el següent:

1. **Narcís Roget i la seva família** (Fotografies de la núm. 1 fins a la núm. 26)

2. **Figueres** (Fotografies de la núm. 27 fins a la núm. 189)

• Cafès de Narcís Roget

– Gran Cafè Suís

– Cafè Empòrium

• La Rambla

• El Parc Bosc

• Diferents indrets i carrers

• Persones i personatges

• Carreteres i camins dels afores

• Vistes generals i panoràmiques

3. **Els pobles de l'Alt Empordà i altres indrets** (Fotografies de la núm. 190 fins a la núm. 400)

• Els pobles: Avinyonet de Puigventós, Castelló d'Empúries, el Port de la Selva, l'Escala, Llançà, Roses, Lladó, Llers, Peralada, Molins, Pont de Molins, les Escaules, Vilabertran, Queixàs, Vilatenim, Cistella, Sant Llorenç de la Muga, Sant Pere Pescador, Sant Miquel de Fluvià, Sant Martí Sesserres, Vilanova de la Muga, Vilafant, Portbou, Cervera de la Marenda i pobles sense determinar.

• Castellfollit de la Roca, Banyoles, Girona, Montserrat.

• Sant Pere de Rodes

• Les ruïnes d'Empúries

• La Salut de Terrades (Terrades)

• Frontera francoespanyola (Portbou)

• Castell de Quermançó (Vilajuïga)

• Mar Orri (la Jonquera)

- Antiga cova a l'actual carretera d'anar a França (Hostalets de Llers)
- Els riu Muga i Fluvià
- Els ponts
- La Costa Brava Nord (el mar, la costa i algunes platges)

Com es pot veure és una visió extensa i completa de la vida i el paisatge en aquells primers vint anys del segle XX.

CONCLUSIONS

Després d'aquest temps investigant sobre la figura de Narcís Roget, he comprovat que era un home polifacètic, molt motivat per formar-se en els diferents sabers, de manera totalment autodidacta.

A diferència del que passa en l'actualitat, no es limitava a una part del coneixement, no era un home de lletres o de ciències, sinó que s'il·lustrava en un coneixement molt més complet i general: tant li interessava tot el que feia referència a l'aviació, com llegir una obra de Pous i Pagès, intentar dibuixar al carbó els déus clàssics, o estudiar els costums de països llunyans i desconeguts en aquells temps... Potser era el prototip d'home il·lustrat de principis del segle XX o era una excepció.

És extraordinari que essent un fotògraf amateur hagués fet tantes i tant diferents instantànies. Diuen que darrere d'un gran home sempre hi ha una gran dona i en aquest cas això també és cert: Carme Pumarola era qui obria cada matí a les sis el cafè i cada vespre era l'última de marxar. D'aquí va treure Narcís Roget el seu temps per realitzar fotografies i desenvolupar les seves altres afeccions.

A partir de la seva col·lecció fotogràfica he pogut descobrir el que els seus ulls van veure en aquells primers vint-i-cinc anys del segle XX. A la vegada, les fotografies m'han deixat conèixer com era Narcís Roget. La informació rebuda de les fotografies ha estat molt completa, ja que són molt diverses. He entrat dins la història contemporània de Figueres i de l'Alt Empordà. La seva vessant **política**: reunions del Partit Republicà Federal Radical, l'alcalde Carbona amb els militars i funcionaris encarregats de preservar l'ordre a la ciutat; la **religiosa**: processons de Figueres i Llers, **social**: les Fires i Festes de Figueres, la jura de bandera a la Rambla, els berenars infantils, la primera exhibició aèria a Catalunya. Als pobles, les ballades de sardanes.

També he pogut captar **escenes de la vida quotidiana** com uns banyistes a la platja, una parella de pagesos festejant mentre fan la feina del camp, escolars d'excursió amb els seus mestres i els conductors de l'autocar, un dia

de mercat a Figueres, els quintos menjant el seu primer ranxo al castell de Sant Ferran...

Els primers partits de futbol, curses de cotxes i motos o la presència de la Volta Ciclista Catalana a Figueres m'han portat fins a l'**esport** del primer quart del segle XX.

Narcís Roget era coneixedor de l'antiguitat de la nostra terra, per això no es va oblidar de les ruïnes d'Empúries, tot just retrobades en aquells moments, ni de la muralla de Roses; ni de l'art romànic: el monestir de Sant Pere de Rodes, l'església i la col·legiata de Santa Maria de Vilabertran, ni de l'església de Sant Miquel de Fluvià o Lladó; ni de l'art gòtic de la catedral de Castelló d'Empúries.

He fet un recorregut per la **geografia** de la meua comarca d'inicis del segle XX: muntanyes i planes, la frontera francoespanyola, el curs dels rius Muga i Fluvià, la Costa Brava des de terra i des del mar i he visitat quasi tots els pobles de l'Alt Empordà i fins i tot d'altres indrets més llunyans.

L'**urbanisme**, diferents vistes generals de Figueres, la **tecnologia** i l'**enginyeria**, ponts, estacions de tren i vies fèrries, primers cotxes i autocars, o vaixells, estan representats en fotografies de Narcís Roget.

Per últim, gran quantitat de retrats de la seva dona i la seva filla i paisatges ens demostren que per al seu autor, la fotografia és poesia visual, és **art**.

Per altra banda, com ja he dit anteriorment, les fotografies m'han retratat com era el seu creador. Perfeccionista, metòdic i molt ordenat. Pacient, menys quan tenia gana que era intractable, per aconseguir la fotografia ideal. Una persona oberta, capaç de saber tractar amb diferents tipus de gent. Sabedor del valor de la família. Tenia molts amics, alguns l'acompanyaven en les seves sortides i eren coneixedors de les seves múltiples aficions. Actiu dins la vida pública de Figueres i bon coneixedor de la seva comarca.

Un home avançat al seu temps gràcies al qual he après una història i una geografia diferent a la que s'imparteix a les aules. Una història propera, palpable i a la vegada desconeguda per la majoria de figuerencs, una geografia plena de paisatges verges i ja irrepetibles.

Ara, quan pujo per la Rambla, camí de l'institut, i passo per davant del lloc on hi va haver el Gran Cafè Suís, espero veure sortir el meu rebesavi Narcís Roget, amb el seu bigoti i les seves ulleres rodones, amb un diari a la mà i la màquina de fotografiar preparada, disposat a fotografiar qualsevol racó de l'Empordà.

Si em deixa... l'acompanyaré.